

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. C. Schaeffer / Emmeloord

Overdenkingen bij het avondmaal (4) n.a.v. Psalm 32, 5-11

Waar kunnen we met onze schuld naar toe?

Wijlen ds Buskes vertelt in één van zijn boeken dat hij op een vergadering van het Humanistisch Verbond met een leider van dit Verbond eens een gesprek voerde over humanisme en christendom. De voorman van de humanisten kreeg toen uit de zaal de volgende vraag van een man op leeftijd: „Zeg me eens wat ik met mijn schuld moet? Hoe dicht ik de dood nader wordt dit voor mij een brandende vraag: wat moet ik met mijn schuld?” Deze man was humanist, geloofde niet in God. Met schuld bedoelde hij dus zijn schuld tegenover de medemens en zijn schuld tegenover het leven. Hij kon er eerlijk niet omheen dat schuld een werkelijkheid is en geen bedenkeltje van de kerk. Het antwoord luidde: Schuld moet je vereffenen, weer goed maken. Ja, schrijft ds Buskes dan, wat moet een humanist anders antwoorden? Maar daarmee is ook de armoede van het humanisme duidelijk geworden. Want wat moet je met zo'n antwoord bij een sterfbed, waarop iemand worstelt met de vraag: Wat moet ik met mijn schuld? Klinkt het dan niet wrang en schrijnend om te zeggen: Die moet je nog goed maken!? Wanneer dan?

Dat we onze schuld moeten vereffenen, ongedaan moeten maken, dat is het laatste woord dat buiten het evangelie om over schuld kan worden gezegd. Maar het is wel een verpletterend woord voor ieder, die beseft dat we elke dag onze schuld niet kleiner, maar groter maken. Dat we ook met het meest toegewijde leven van vandaag aan onze schuld van gisteren niets veranderen. Dat we heel ons leven belast blijven met ons verleden, dat juist omdat het verleden niet te veranderen is! Schuld is niet te vereffenen!

Gedane zaken...

En toch is het niet nodig om onze schuld dan maar te verdringen, angstvallig verborgen te houden of te ontkennen. God komt tot ons met een bevrijdend woord. David heeft het duidelijk zo ervaren. Het was voor hem uiteindelijk een opluchting aan zijn schuld te worden ontdekt. Nu hoeft hij niet langer boven zijn morele stand te leven.

En dan weet God verrassend van een andere weg: schuldvergeving en schuldverzoening. Ja, volkomen onbegrijpelijk! Maar dit is het evangelie: God ruimt het kwaad uit de wereld. Hij doet de schuld van mij weg. Wij moeten ons als kinderen in bad laten doen. We moeten toegeven dat we

te klein zijn om ons zelf te wassen en aan te kleden. Christus wast ons in Zijn bloed en doet ons het witte kleed van zijn gerechtigheid aan. En zo mogen we fris en schoon bij Hem aan de avondmaalstafel komen.

Is het een wonder dat David anderen de weg wijst die hemzelf zo in de ruimte heeft geleid? In de vss 6 en 7 prijst hij iedere gelovige het gebed der schuldbelijdenis aan: „Daarom bidde iedere vrome tot U ten tijde dat Gij U laat vinden.”

Wel, God laat zich aan het avondmaal vinden in Woord en Sakrament. Daar is Hij aanwezig met zijn schuldvergeven- de liefde. Aarzel daarom niet Hem dan konkreet uw zonden te belijden. En noem de dingen dan maar rustig bij hun lelijke namen. Wees maar niet bang dat Hij zich van u afkeert. Nee, Hij zal zich laten vinden in brood en wijn. En uw zonden werpt Hij in de diepten der zee (Micha 7, 19).

God doet geen half werk

In vs 8 is God zelf aan het woord. En dan blijkt dat God niet houdt van half werk. Want de weldaad van de schuldvergeving wordt aangevuld met de weldaad van de leiding op de goede weg.

En die kunnen we goed gebruiken! Want hoe kunnen we voorkomen dat het na het nieuwe begin, dat we mogen maken, toch weer falikant fout gaat? Evenmin als we gemaakte schuld kunnen vereffenen kunnen we het maken van nieuwe schuld ontgaan. Mogelijk heeft David na de onverwachte vergeving van zijn zonde tegenover Uria zich dankbaar en blij voorgenomen: Maar nu zal ik de HEERE laten zien dat ik ook anders kan! Nu zal ik Hem verder trouw dienen. Maar de bijbel vertelt van meer dan één ernstige zonde die David hierna toch weer deed.

Daarom, hoe ernstig zo'n voornemen ook is, het miskent de eigen zwakheid. Want zonder U, o Heer, verdwaal ik altijd weer op zelfgekozen wegen.

Wat dus een rijke belofte als God zegt: Ik leer en onderwijs u aangaande de weg die gij gaan moet. Wie weet beter de weg dan Hij. Wat een vreugde! God verliest de verlore niet meer uit het oog. De vrijgesprokenen leidt Hij aan eigen hand op de weg naar het eeuwige leven.

Weest daarom niet als een paard, als een muil- dier zonder verstand, welks trots men dwingt met toom en bit. David weet uit eigen ervaring hoe ellendig weerbarstig verzet maakt. Talrijk zijn de smarten van de goddeloze.

Maar de zondaar die als zondaar voor God gaat staan ont- vangt genade als een stroom van zegenend en genezend licht. God eist niet dat wij onszelf zuiveren op eigen kracht. Hij vraagt eerlijkheid tegenover eigen ónmacht. Hij vraagt dat we ophouden onszelf voor de gek te houden ten aan- zien van eigen schuld. Hij vraagt van ons de moed ons als boos-doeners en deugnieten voor Hem te stellen. Dan om- ringt Hij ons met goedertierenheid. Verheugt u dus in de HEERE en juicht, gij rechtvaardigen; jubelt allen, gij op- rechten van hart.

Pleidooi voor een federatief kerkverband (3)

In het vorige artikel heb ik een aanvang gemaakt met het formuleren van drie bijbelse grondregels voor het kerkelijk samenleven.

1. De gemeenschap tussen verschillende zusterkerken is altijd een gemeenschap in Christus. Niet een juridische maar een geestelijke zaak: ze voltrekt zich in dienstbetoon, wederzijdse toerusting en verdieping, in openheid voor de Geest en gemeenschappelijk gebed.

Ik eindigde het vorige artikel met te zeggen dat het echt een zaak is van afglijden als gemeenschaps-oefening tussen gemeenten zich gaat voltrekken rond kerkjuridische aangelegenheden en stolt in juridische vormen.

Dit artikel zet ik dan nu voort met het formuleren van de tweede bijbelse grondregel.

2. De inter-gemeentelijke kontaktoefening laat iedere plaatselijke gemeente alle vrijheid en ruimte om op unieke wijze lichaam van Christus te zijn. Er vindt in Paulus brieven nooit een soort stroomlijnen plaats. Of men in Rome gemeentelijke samenkomsten had op iedere dag in de week vóór dag en dauw en in Cortinthe op de zondagmorgen en in Efeze op de zondagavond - het wordt ons niet verteld: iedere gemeente is onder leiding van Gods Geest vrij in de eigen samenkomsten. Vrij ook in de opzet van de samenkomsten, vrij ook in de diensten enz. Met het hart gebonden aan Christus en de voeten op de weg van Zijn Woord zijn de gemeenten ieder afzonderlijk vrij in de manier waarop zij het avondmaal vieren, dopen, ouderlingen bevestigen, geestesgaven in de samenkomst toelaten, andere ambtsdragers benoemen etc. (zie Rom. 12:6, Rom. 14:5, 1 Cor. 12-14, Efeze 4). Zoals ik al schreef, daar-

door komt de veelkleurigheid van Christus verlossingswerk veel beter uit: de ene gemeente is totaal verschillend van de andere: laat het zo blijven en ga niet stroomlijnen.

Dit geldt vandaag nog precies zo binnen onze kring van kerken: de gemeente in Wezep is een geheel andere dan die in Utrecht, de gemeente van Eck en Wiel is weer heel verschillend van die in Doorn, de gemeente in Rijsbergen anders dan die in Rijswijk enz. Ik ben blij met zo'n grote gevarieerdheid en herken er iets in terug van de verschillen in het N.T. tussen bijv. de 7 gemeenten die in Openbaring 2 en 3 worden genoemd. Aan ieder van deze gemeenten verschijnt Christus anders - aan de een verschijnt hij als de eigenlijke keizer van de wereld - aan de tweede als een vuurvlam, aan de derde als Heer van de kosmos of als sleuteldrager. Zo ver reiken zelfs de verschillen dat Christus verschillend tot hen spreekt en verschillend aan hen verschijnt. Nergens lezen wij ook maar een wenk in de richting van gelijktrekken.

Dit tweede argument draag ik aan om deze tendenz ook onder ons tegen te gaan. Sterker nog: ik geloof dat het ideaal om onze kerken te doen samengroeien tot een verbond van kerken, met één kerkenordering, die de gezamenlijke kerken een gelijke stijl en gedragslijn voorschrijft, om de onder 2. genoemde reden niet naar de Schrift is. Je kan Rijsbergen of Eck en Wiel of Dordrecht of wie ook niet kerkordelijk verplichten tot het houden van twee samenkomsten op een zondag. Je mag de gemeente niet een bepaalde wijze van Avondmaalsvieren (bijv. met of zonder formulier) bindend opleggen. Ditzelfde geldt voor ambten en diensten, voor het zingen van liederen of de bediening van de doop. In het nu nog in aanbouw zijnde kerkelijk accoord komen al deze dingen ter sprake en zijn er voorstellen van 't verbondskerkordelijke soort, waar deze tweede schriftuurlijke regel niet gerespecteerd wordt.

3. Er is in de omgang tussen de plaatselijke gemeenten in het N.T. geen enkel ander bind-, machts- of

pastorale notities

ALS EEN KIND

Er is een vers van Mevr. IJskes-Kooger onder die titel. Het wordt wel eens voorgedragen bij de begrafenis van iemand, die geestelijk gehandicapt was. Het eindigt met de regels: God heeft bij hem zo'n groot geloof gevonden als Hij bij theologen zelden vindt.

In gesprekken bij zulke begrafenissen, valt me op, hoe de familie graag naar voren haalt, wat er in het leven van de ontslapene op te merken viel aan uitingen van geloof: Hij ging toch zo graag naar de kerk en het zingen vond hij zo fijn. Hij vergat ook nooit om te bidden, als hij naar bed moest.

Maar wat dan met al die mensen, die op geen enkele manier uiting kunnen geven aan hun geloof? Hebben ze wel zoiets als geloof?

Trouwens, waar de familie troost in vindt, was dat wel eigen geloof of alleen iets dat aangeleerd was: van vroeger, thuis?

Ik denk er niet over, om het te verachten, of de familie te ontmoeden, maar soms krijg je sterk de indruk, dat mensen van diverse Gereformeerde pluimage de neiging hebben om de kant van de Remonstranten uit te gaan, als ze de zaligheid van hun dode bewijzen willen uit zijn geloof.

In de Dordtse Leerregels (I, 17) gaat het over de zaligheid van vroeggestorven kinderen. Er wordt niets gezegd over iets van geloof, maar het gaat wel over de Here die verkiest en die Zijn verbond houdt. We kunnen bij de begrafenis van iemand, met wie geen enkel contact mogelijk was, roemen in God, die het zwakke verkiest om het sterke te beschamen.

Ik waardeer het gedicht van Mevr. IJskes, maar dit stukje inspireert haar misschien tot een vers vol troost voor hen, die een zwaar beschadigd kind hebben moeten afstaan. Aan het graf of aan een instituut.

A. H. Algra, Slidrecht

pressiemiddel dan het Woord van God zelf. Het valt op dat het voorstel van Petrus door Jacobus eerst aan de Schrift wordt getoetst en als blijkt dat het in de lijn ligt van de woorden van de profeten dan (Hand. 15:19 - daarom) geeft Jacobus zijn steun en nadere uitwerking. In een belangrijke zaak als daar aan de orde was werkte men ook bovendien met algehele eenstemmigheid.

Het is niet waar dat het onder 2. genoemde wel moet leiden tot wildgroei of te grote vrijheden. Waar dat mocht gebeuren, dat een plaatselijke gemeente van vrij tot losbandig wordt, daar is aan de andere zusterkerken geen ander bind-, macht- of pressiemiddel gegeven dan het Woord van God vgl. Hebr. 4:12, 2 Tim. 3:16, Hand. 17:11, 18:28 etc. Het is een plicht tussen de gemeenten om er dan ook bij elkaar op aan te dringen om in de lijn van Gods Woord te blijven - maar de manier waarop is alleen die van het voorhouden van Gods Woord zelf. Wij hebben geen ander onderling gezag. Als het niet mogelijk is om met het Woord zelf een vermaan te laten horen (bijv. inzake de twee samenkomsten of het gebruik van formulieren) dan is het dus onmogelijk de ander te vermanen. Men moet dan niet een surrogaat dwang- of pressiemiddel gaan konstrueren met behulp van een uitspraak van een intergemeentelijke samenkomst - met als pressiemiddel: anders hoor je er niet meer bij - of met behulp van een artikel in een kerkelijk accoord. Je kan geen andere druk op elkaar uitoefenen dan met het Woord. Als daar niet naar geluisterd wordt, dan zal je blijven bid-

den en contact oefenen tot het wel gebeurt - en mocht onverhoopt een zusterkerk geheel van het Evangelie vervreemden dan is de gemeenschap in Christus daarmee opgebroken en niet met het uitsluiten buiten het verbond van kerken of de federatie.

Deze drie bijbelse regels voor de intergemeentelijke kontaktoefening leiden mij tot een pleidooi voor een federatief kerkverband. Een bijbels gebod is het niet. Ook dit niet. Maar in vrijheid afwegend wat het meest het welzijn van onze kerken zou bevorderen - in onze omstandigheden, met onze verschillen, in onze tijd en daarbij deze drie bijbelse grondlijnen in het oog houdend geloof ik dat wij er veel beter aan zouden doen de artikelen weer te degraderen tot gewoon: afspraken, het woord kerkelijk accoord tot: het afsprakenboek, en het samenkomen tussen de kerken weer te bevorderen tot een ontmoeting van vrienden, die dezelfde Vader hebben, die heel veel gemeen en heel veel verschillend hebben en die intussen nu zij volwassen zijn geworden, ieder hun eigen weg gaan. Wat een zegen zou het zijn als wij zo met elkaar in vriendschap over elkaars roeping konden nadenken en elkaar met het Woord bemoedigen.

Ik stel mij daarbij regio-avonden voor die één keer per jaar in comité bijeenkomen om een agenda te maken en wat gemeenschappelijke formaliteiten af te handelen - als die er zijn. Daarna volgen er bijv. nog drie avonden in het jaar met het doel van verdieping en bemoediging waarbij thema's aan de orde komen als zending, huwe-

IN DIT NUMMER

- 281 *Ds J. C. Schaeffer*, Overdenkingen bij het avondmaal (4)
- 282 *Drs W. G. Rietkerk*, Pleidooi voor een federatief kerkverband (3)
- 283 *Prof. dr ir. E. Schuurman*, Nabespreking op het kernwapenvraagstuk (2 - slot)
- 284 *D. W. L. Milo*, Wij waren op Sint Kilda
- 284 *Mr. dr J. Meulink*, De bijenkorf van het C.D.A. (1)

lijk, ethiek, geestesgaven, evangelieverkondiging in een grote stad, de zondagsviering op het platteland, of wat ook. Op deze vergaderingen zouden zoveel mogelijk gemeentelieden aanwezig moeten zijn.

De landelijke vergadering zou in deze stijl kunnen worden omgeboogen tot een landelijke twee-jaarlijkse conferentie tot opbouw van het gemeentelieven, waarbij een paar afgevaardigde deskundigen dan even de gemeenschappelijke taken tussen de bedrijven door regelt.

Ik loop het gevaar om bij deze laatste zinnen voor naïef te worden uitgemaakt - want er zullen wel heel wat gemeenschappelijke zaken

zijn die aandacht vragen - maar toch bedoel ik dit om de aandacht, de belangstelling en de toewijding te verschuiven van het administratieve naar het opbouwende, van het juridische naar het geestelijke. Het is mijn vaste overtuiging dat voor dat doel een vorm van kerkelijk samenleven in federatieverband veruit het beste is en ook het meest in de lijn van de drie bijbelse grondregels die ik hierboven noemde. Ik ben zelfs van mening dat het hier gaat om het enig haalbare. Als wij als Nederlands Gereformeerde kerken bij elkaar willen blijven, zal dat m.i. alleen mogelijk zijn via zo'n federatief verband.

E. Schuurman / Breukelen

Nabespreking op het kernwapenvraagstuk (2-slot)

Hier volgt een tweede brief die door Prof. Schuurman wordt beantwoord.

Maassluis, 1 mei 1980

Geachte Redactie,

Naar aanleiding van de artikelen over het kernwapenvraagstuk wil ik U gaarne enkele vragen voorleggen:

Christenatoompacifisten achten het een gebrek aan godsvertrouwen als men van mening is, dat atoomwapens nu zij er eenmaal zijn ook in Nederland geplaatst moeten worden en indien nodig gebruikt.

Toen enkele jaren geleden oud gereformeerde christenen weigerden hun kinderen tegen polio te laten vaccineren, met een beroep op hun geweten en godsvertrouwen, dat hun kinderen voor deze ernstige ziekte bewaard zouden blijven, was heel Nederland, ook Christelijk Nederland, diep verontwaardigd. Is er enig verschil tussen het godsvertrouwen van beide groepen? Zo neen, moet dan ook het atoompacifisme als dwaling afgewezen worden en hoe dit bijbels te motiveren? (1)

De geschiedenis van Laïs en de Daniëten uit Richt. 18 is dat een bijbels voorbeeld van de gevolgen van eenzijdige nationale ontwapening? (2)

Atoompacifisten willen uit het Navo-bondgenootschap treden; heeft Ezechiël 17 ons hierover wat te zeggen? (3)

Prof. Schuurman wees op de hedendaagse technische ontwikkelingen met de grote risico's, maar is dit niet alle eeuwen door zo geweest. De zeevaart heeft ontelbaren het leven gekost. Idem de spoorwegen, de mijnbouw, de vliegrij. Wat een ellende hebben deze ontwikkelingen niet over hun pioniers gebracht, voordat zij de mensheid vooruitgang brachten. Is het afwijzen van kernenergie en kernwapens door oproerige actie's niet veel eerder een bewijs voor de ondergang van onze beschaving dan het aanschaffen van deze wapens en verliest Nederland niet door deze actie's zijn plaats in de vaart der volken. Vooral door onze grote overbevolking. (5)

Worden de gevolgen van de overwinning en de bezetting door een vijandige macht niet te veel verdoezeld. Ik denk hierbij aan gedwongen dienstneming in een vijandelijk leger, deportaties en vervolging van bepaalde bevolkingsgroepen. (3)

Is het juist om steeds over onze grote welvaart te spreken? Tot voor de 2e wereldoorlog was het toch zo, dat de grote massa nauwelijks de eindjes aan elkaar wist te knopen. Hiertegenover stond een groep die alles konden krijgen wat ze begeerden. Na de 2e wereldoorlog is er voor de minder bedeelenden wat verademing gekomen. En nu spreekt men van welvaarts-materialisme. En bovendien is dit nu weer aan het verdwijnen. Men zou dus kunnen concluderen: de economie is pas veilig als de massa in armoede zit. (6)

J. Vonk, Massluis

Het is natuurlijk erg moeilijk om te reageren op een brief met vragen, die niet alleen aan mij zijn gesteld. Toch ga ik daar gemakshalve maar van uit. Mijn reactie geef ik in de vorm van opmerkingen, waarvan de nummering overeenkomt met de cijfers die ik in het stuk van br. Vonk heb aangebracht.

1. Allereerst zou ik bezwaar willen maken tegen het gebruik van het woord „atoompacifisme”. Hoewel ik ernstige bezwaren heb tegen de bestaande ontwikkeling van kernwapens en hun mogelijk gebruik, betekent dat voor mij nog niet op grond daarvan atoompacifist te willen zijn of zo te willen worden genoemd. Er zijn namelijk eveneens conventionele wapens, bijvoorbeeld het gaswapen, die af te wijzen zijn, terwijl er mogelijk ruimte is voor efficiënte en trefzekere kernwapens. Het punt in geding voor mij is, dat de te gebruiken wapens moeten voldoen aan de norm voor de zwaarmacht van de overheid. Die norm houdt in dat met wapens kwaad bestreden wordt en de publieke gerechtigheid bevorderd wordt. Met andere woorden, de oorlog moet met wapens te winnen zijn. Met de huidige moderne kernwapens en het daaraan verbonden kernwapensysteem is de kans te groot dat er alleen maar verliezers zullen zijn. De winnaar van een kernoorlog, moet de overwinning met de dood bekopen, terwijl er bovendien veel schade wordt toegebracht aan de aarde als schepping van God.

Van pacifisme zou alleen te spreken zijn, wanneer ik mij tegen *elke* zwaarmacht van de overheid zou verzetten. Het is eerder zo dat ik bij toenemende dreiging zou willen pleiten voor versterking en uitbreiding van een genormeerde zwaarmacht. Dat is een zwaarmacht die niet centralistisch is, niet eenzijdig gericht op kernwapens, maar een gevarieerde en daarom zeer mobiele zwaarmacht. Dus ik zou ook hier alle nadruk willen leggen op de verantwoordelijkheid van de overheid. Verantwoordelijkheid is ten diepste leven overeenkomstig de normen en geboden die God heeft gegeven. Aan die normen en geboden gehoorzaam zijn, dus verantwoordelijkheid willen aanvaarden, sluit het godsvertrouwen juist in en niet uit. Het afwijzen van een niet te verantwoordelijke zwaarmacht mag dus niet eenzijdig met godsvertrouwen worden verbonden. Een verantwoorde zwaarmacht accepteren, als ook het afwijzen van een onverantwoorde zwaarmacht impliceert beide godsvertrouwen. Het probleem tussen christenen is meer dan eens dat men het niet eens is over de te dragen en uit te werken verantwoordelijkheid. Wij zullen, denk ik, over het algemeen het wel eens zijn met elkaar dat poliovacinatie verantwoord is, omdat we daarmee ziekten kunnen voorkomen en levens kunnen redden. Verantwoord denken over kernwapens betekent ook de strijd aanbinden

tegen de alles verwoestende werking van de meeste kernwapens. Als er overeenstemming is, dan juist op dit punt!

2. In de discussie in Opbouw is op geen enkele manier gepleit voor een eenzijdige nationale ontwapening. De overheid als dienaar van God behoort de zwaarmacht te dragen. De vragen gaan over de grenzen aan die zwaarmacht. Bijvoorbeeld: moet de destructieve kracht van die zwaarmacht altijd groter zijn dan die van de vijand? Zolang dat valt binnen de normativiteit van de zwaarmacht: ja. Indien ook buiten die grenzen het antwoord ja zou luiden, is de consequentie daarvan momenteel het aanvaarden van de opgeschroefde en dolgedraaide bewapeningsspiraal, die bij het uitbreken van een oorlog of door ongelukken geen menselijk leven mogelijk laat. Dat is de uiteindelijke consequentie van hen die geen enkele norm voor de zwaarmacht willen accepteren.

3. Ten aanzien van de suggestie om uit de Navo te treden, zou ik willen opmerken, dat dit een te goedkoop antwoord is. De Navo doet meer dan zich bezig houden met de ontwikkeling van kernwapens. Voor zover de Navo een genormeerde zwaarmacht ontwikkelt verdient zij steun, voor zover zij een ongenormeerde ontwikkeling toelaat of bevordert, verdient zij kritiek. Voordat die kritiek tot verbreking van de band met de Navo leidt, moet er heel wat meer gebeuren. Over het algemeen moeten we er voor oppassen niet te gemakkelijke antwoorden te willen geven, daarvoor is de internationale politieke situatie te weerbarstig. Tot goedkope antwoorden reken ik het pacifisme, als ook de acceptatie van een ongelimiteerde kernbewapening. Beide „oplossingen” komen ons duur te staan. Een genormeerde zwaarmacht is en blijft de best mogelijke garantie tegen de gevolgen van een mogelijke overwinning van de vijand.

4. De ontwikkeling van de techniek heeft inderdaad altijd al slachtoffers geëist. De moderne techniek doet dat niet minder. Toch hebben we in de moderne techniek ook met iets nieuws te maken, dat vroeger niet aanwezig was in de oude techniek. De nieuwe techniek - bijvoorbeeld kernenergietechniek - is niet meer overzichtelijk. De nadelen er van - denk aan radio-actief afval - zullen de mensheid nog vele eeuwen kunnen kwelen. We staan tegenover die techniek in zekere zin zonder ervaring. Aan de ene kant moet je zeggen, dat de verantwoordelijkheid in die techniek groter is dan vroeger, maar aan de andere kant moet ook worden ingezien dat die grotere verantwoordelijkheid moeilijker te realiseren valt. Vooral is dat het geval door de geestelijke ontbinding van de cultuur, waardoor er geen eenheid meer is in

(vervolg op pag. 284 - onderaan)

D. W. L. Milo / Dalmally

Wij waren op Sint Kilda

Als u zich onze artikelen van dit voorjaar over Sint Kilda herinnert, begrijpt u dat wij de zeldzame gelegenheid hebben aangegrepen om persoonlijk dit wondere eiland te bezoeken. Die kans ligt niet voor het oprapen – al ontmoetten we iemand, die er zijn negentiende, een ander, die er zijn 29e bezoek bracht! Maar dat zijn alleen mensen, die door hun positie (National Trust, Natuurmonumenten of Reservaatcommissie) daartoe aangewezen zijn. In onze 12 man sterke groep liefhebbers waren slechts enkelen, die eerder tot het eiland waren doorgedrongen. De voorzitter van de Sint Kilda-club, die ons tot leden verklaarde, bracht zijn zevende visite op het eiland en dat geeft een reële aanwijzing. Voorwaarden tot het lidmaatschap van genoemde club zijn een kleine contributie en het tenminste 24 uur op het eiland (of in de Village Bay voor anker) te zijn geweest. De club wil de herinnering aan dit oude stukje menselijk leven en primitieve cultuur overeind houden door publicaties, ontmoetingen, uitwisselingen en restaurerende werkgroepen.

Wij – dat zijn H.K.H. en schrijver dezes – zijn in drie dagen tijd zesmaal op het eiland Sint Kilda geweest. Reeds eerder vertelden we u, dat het eiland ten hoogste 4 maanden in het jaar toegankelijk is – vanwege het slechte weer, dat juist in deze omgeving, 180 kilometer buiten het Schotse „vasteland”, ontstaat. De beste maanden zijn mei en juni en in de tweede helft van augustus zijn de kansen op een veilige landing een op zes. We kennen dan ook zeker drie personen, die van een vergeefse reis zijn teruggekomen: het eiland van nabij hadden gezien, maar er door de hoge zee niet kunnen landen. Welnu, onze reis viel in de laatste week van augustus en alles is naar wens gegaan. Begrijpt u onze dankbaarheid?

Ter gelegenheid van de herinwijding van het gerestaureerde kerkje was een speciale excursie ondernomen. De VIP's gingen met een boot van de National Trust (11 man), de gewone lieden bemanden een huurboot; een trawler, die speciaal voor tochten naar de buiten-Hebriden is omge-

bouwd. Lengte 25 meter, motorvermogen: een Volvo Penta dieselmotor met 180 paardekrachten. Voorts landden op Sint Kilda een fregat van de Navy en een landingsvaartuig van de Army, beiden geladen met was-echte Kildans plus de BBC, de televisie, de postautoriteiten, mitsgaders de Kreti en de Pleti. Zelfs een helicopter, zelfs een particulier zeiljachtje met drie ferme kerels.

-o-

Dit gezelschap, dat het oude kerkje met zijn 75 zitplaatsen volledig vulde, woonde de herdenking van de evacuatie van het eiland bij, die precies 50 jaar geleden had plaats gevonden. De oorspronkelijke kansel bood plaats aan vier sprekers; in de precentor-kathedraal had een heuse voorzanger plaats genomen, zoals de eilandkerken nog plegen te hebben.

Het gebouwtje zag er voortreffelijk uit: had een grenenhouten vloer gekregen, een wit geschilderde houten wandbekleding en plafond. Het bevatte behalve enkele oorspronkelijke banken uit 1850 een aantal identieke banken, geschonken door vrienden van St. Kilda. De echte Kildans – we hebben met hen gesproken – keken hun ogen uit: het vriendelijke moderne interieur moet een heel andere sfeer hebben geschapen dan de aarden vloer en de vervelende banken van vroeger. De oude kansel liet waarschijnlijk ook heel andere klanken horen dan voorheen.

Na het gezamenlijk zingen van psalm 100 (dat gaat hier op de wijs van ps. 134) opende Father John, een priester uit Edinburgh, met een unaniememende Schriftlezing uit Salomo's tempelgebed; hij had het uit mijn Nederlands zakbijbelje geprepareerd, daar dit de enige aan boord beschikbare bijbel was. Later zongen we psalm 23 en de classisvertegenwoordiger van de Free Church op het eiland Uist las uit Mattheüs 21 over het „huis des gebeds” in het Gaelic. Zijn gebed was tweetalig.

Ds J. Gillies uit Vancouver – een echte Kildan, al voor 1930 geëvacueerd – las uit Efeze 2:13-22 (over de vreemdelingen, die huisgenoten zijn geworden) en hield de „sermon”. Die preek kwam nogal op wat persoonlijke herinneringen neer, meer dan Schriftbediening. Hij vertelde, dat zijn vader hier ouderling was geweest en naast de Bijbel en Bunyan nog twee boeken bezat en las. Toen hij beweerde, dat „the Lords day” altijd de blijste dag van de week was geweest, ging er een ongelovige lach door de kerk: ieder dacht aan de verplichte drie lange kerkdiensten op zondag en niet mogen lachen of praten. Maar toen hij aan een preek over Maleachi 3:18 herinnerde werd het weer stil: „dan zult gij tot inkeer komen en het onderscheid zien tussen de rechtvaardige en de goddeloze; tussen wie God dient en wie Hem niet dient”.

visie op de mens, zijn taak, de geschiedenis, enz.

5. Als br. Vonk zegt dat oproerige acties tegen kernenergie en kernwapens tekenen zijn van de ondergang van de cultuur, zou ik liever zeggen, dat de nihilistische ontwikkeling van de cultuur – een groeiende wetteloosheid overeenkomstig de bijbelse profetie –, een innerlijke verscheurdheid met zich meebrengt, die duidelijk maakt dat we op de verkeerde weg zijn. Als christenen kiezen we dan ook niet voor oproerige acties, maar proberen wij onze kritiek om te zetten in een constructieve bijdrage. Een bijdrage, die alleen ontleend kan worden aan de opdracht die God geeft en die vervuld moet worden langs de weg van gehoorzaamheid aan normen, de weg van de gerechtigheid van het Koninkrijk van God.

6. Uit het afwijzen van het welvaartsmaterialisme mag op geen enkele manier worden geconcludeerd dat het vroeger in materieel opzicht goed ging. Neen, met het welvaartsmaterialisme wordt bedoeld dat de mens zijn eigen bestaan met materiële goederen wil zeker stellen. Materiële welvaart wordt dan tot een afgod, of een hoogste doel in het leven, dat wordt nagejaagd ten

koste van alles, bijvoorbeeld ten koste van de verwoesting van het milieu, van de ontmenselijking van de moderne arbeid, ten koste ook van de onderontwikkelde landen, enz. Welvaart kan als vrucht van een verantwoorde kultuurontwikkeling ook een zegen zijn en als zodanig een mogelijkheid om van te genieten en om dienstbaar gemaakt te worden aan de zin van ons leven. In het welvaartsmaterialisme gaat het om de welvaart zelf, dan verkeert de zegen in vloek en krijgt de welvaart een zinloze trek, waarvan men uiteindelijk genoeg krijgt. In straatterror, criminaliteit, verloedering van het leven, enz. keert men er zich dan van af, om in die afkeer opnieuw met zinloosheid geconfronteerd te worden.

Tenslotte, het zou een geweldige winst zijn wanneer door de gevoerde discussie het inzicht doorbrak dat het probleem van de kernwapens niet geïsoleerd mag worden beschouwd; het is een probleem temidden van andere cultuurproblemen. Daarbij hebben wij die problemen te beoordelen in het licht van de bijbelse profetie. Dat bijbelse licht maakt steeds duidelijker hoezeer onze cultuur een goddeloze cultuur aan het worden is en hoezeer dat tot grote problemen leidt.

J. Meulink / Enschede

De bijenkorf van het C.D.A. (1)

Polarisatie

In het Centraal Weekblad van 6 augustus wees prof. Runia op het verschijnsel van polarisatie, het toespitsen en accentueren van tegenstellingen in een groep. In dat verband wijst hij, helaas terecht, op het C.D.A., waar de tegenstellingen binnen de fractie en binnen de partij als geheel scherper worden en men elkaar steeds minder begrijpt.

„Binnen de fractie stellen de dissidenten zich geheel anders op dan de andere leden. Zij stemden in november vorig jaar voor de uitvoering van de motie-Ter Beek, terwijl anderen tegenstemden. Sterker nog, sommigen stemden zelfs voor de motie-Den Uyl, die een afkeuring van het kabinetsbeleid inhield en bij aanneming de val van het kabinet ten gevolge zou hebben. De partij is niet altijd gelukkig met het optreden van de dissiden-

ten. Bij de opstelling van de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer hebben heel wat kiesverenigingen duidelijk hun misnoegen kenbaar gemaakt. Deze gang van zaken betekent een duidelijke polarisatie binnen het C.D.A. De standpunten worden scherper en verharder zich aan weerskanten.” Het komt me voor, dat deze konstatering van prof. Runia juist is, al moet daar helaas wel aan toegevoegd worden, dat de polarisatie zich het ergst openbaarde binnen de A.R.P.

De kandidaatstelling

Symptomatisch voor de verhoudingen in de A.R.P. is de wijze waarop de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer is verlopen. Een groslijst, waarvan de verkiesbare plaatsen in overwegende mate bezet waren door zogenaamde dis-

Een Edinburgh's predikant, aan de National Trust verbonden, las een „acte van herinwijding” voor, bad met ons allen het Onze Vader en liet ons „Praise, my soul, the King of heaven” zingen. Tenslotte gaven de vier voorgangers gezamenlijk ons hun zegen – en lieten zich daarna fotograferen...

—o—

Waarom dit gebouwtje nu weer in gebruik genomen? De kerk is in Schotland (waar zij Kirk genoemd wordt) het hart van de leefgemeenschap, de kern van het dorp, uitgangspunt van religieus en sociaal leven. Voor bezoekers van het eiland is hier gelegenheid voor eenzaamheid en inkeer; voor werkgroepen centrum van woordbediening. Dan: er is altijd een klein artillerie-garnizoen aanwezig, dat een raketbasis onderhoudt; ook die mensen hebben behoefte aan geestelijke verzorging. Maar bovendien is dit kerkje symbool van het nog-bestaan en het levend-zijn van een prijsgegeven eiland, dat veel meer aandacht blijkt te verdienen dan het vroeger kreeg.

Eerst nog iets over de zang in die samenkomst. Er werd normaal, Schots, gezongen in gezond tempo, zuiver op toon, goede leiding van de precantor, bewuste zang, aangenaam om te horen. Alleen vielen drie of vier scherpe, sterke hoge vrouwenstemmen op: de zang van zeelieden, die gewend zijn voor in de mond te spreken en enigszins te galmen. Een Gaelic sprekende predikant, van Lewis afkomstig, zei hij me, is dit de eerbiedigste vorm van zingen. Het gevoelige zingen vanuit het middenrif, de bewogen stem uit het „hart”, heet oneerbiedig tegenover God te zijn. Daarom zingen primitieve mensen het liefst met een harde kopstem of falsetstem – om het „zondige hart” er buiten te houden. Stomverbaasd en denkend aan het harde zingen in sommige Nederlandse kerken vroeg ik hem: hebt u die wijsheid op Lewis opgedaan? – Nee, antwoordde hij, maar een bevriend archeoloog vertelde me, dat dit in de religieuze zang van het oude Egypte al voorschrift was!

—o—

We spraken dus met oude bewoners van het eiland St. Kilda en proefden hun emoties bij het weerzien na 50 jaar. In de literatuur is sprake van een „Kildan girl”, dat in 1930 in een ziekenhuis te Edinburgh overleed, nadat ze te laat was getransporteerd voor een appendicitis-operatie. Dat sterven had de laatste stoot gegeven voor het besluit tot evacuatie. Nu ontmoetten we een 53-jarige man, die de enige zoon van de „Kildan-girl” was geweest en als klein kind met zijn vader was geëvacueerd. Hij stelde

ons voor aan zijn nicht (58), die zich het oude eiland goed herinnerde. Beiden heetten Gillies en waren oomzeggers van de predikant uit Vancouver; deze naam, die Knaap of Knecht betekent, kwam overwegend op St. Kilda voor, hoewel we ook namen als Cameron en Macdonald hebben ontmoet. In een van de gerestaureerde huisjes vonden we bij de haard een steen, waarop Flora Gillies haar naam en de jaartallen 1930-1977 had laten schilderen.

Inderdaad worden de eilandhuisjes langzaam maar zeker gerestaureerd door vrienden van het eiland. De muren worden hersteld, de vele schuurtjes – die aan hunebedden doen denken – gerepareerd. De werkgroepen van de St. Kilda-club wonen er tijdens hun zomerverblijf, waarbij hard wordt aangepakt. De Natuurreservatencommissie heeft er de hele zomer een waarnemer, die ons vertelde alle jonge schapen en duizenden jonge vogels te hebben geringd. De archeologen vinden er onderkomen; dat is minder luxueus dan een caravan – maar alles wordt dankbaar aanvaard.

En dan het kleine militaire garnizoen. Oorspronkelijk gebruikten de soldaten de oude Kilda-huisjes, maar dat heeft de eigenaar, de National Trust, verboden. Toen zijn er houten huisjes, kazematten en gebouwtjes verrezen, zo maar in en tegen het dorp. Weliswaar behoorlijk aangepast aan de omgeving – maar steeds sterker wordt de overtuiging: dat hier onbehoorlijk met een archeologisch werkterrein is omgesprongen. Vlak bij de kerk is nu een wasgebouw, voor de gerestaureerde huisjes staat een groene nissenhut en tegen de zeemuur staat een gebouw met een diesel-generator. Het enige kanon dateert van de eerste wereldoorlog en wordt bij de jaarlijkse inspectie aan één zijde gepoetst; verder valt het vanwege de roest uit elkaar.

Maken de militairen dus inbreuk op het waardevolle terrein – aan de andere kant zou de ontginning van deze oude cultuur niet mogelijk zijn zonder militaire medewerking: de electriciteit, watervoorziening, en het vervoer per jeep of de hulp bij het landen zijn onmisbaar. Als persoonlijke bijzonderheid: een tandarts uit Inverness, aan boord aanwezig, was zo vriendelijk mij met een plotseling kaakabces te helpen, waartoe hij het „medisch centrum” van het garnizoen mocht gebruiken.

Na alles wat in vorige artikelen is verteld, was onze ervaring slechts een wonderlijke bevestiging van veel, dat uit de literatuur (gebrekkig) tot ons was overgekomen. Als het u inderdaad gaat we daar in een slotartikel nog even op in.

sidenten. Een dergelijke situatie werkt irriterend en leidt tot polarisatie.

Zonder dat er van een georganiseerde actie sprake was, hebben de kiesverenigingen daarop nog al wat verschuivingen aangebracht. Het is duidelijk, dat vele kiesverenigingen over de gang van zaken verstoord waren.

Wanneer velen hieruit concluderen, dat de A.R.-achterban niet erg ingenomen blijkt met de opstelling van de dissidenten, presteert het Kamerlid mr. De Kwaadsteniet het om in Ned. Gedachten te schrijven, dat men de plank toch enigszins mis slaat. Vrijwel alle dissidenten zijn op kansbiedende plaatsen blijven staan. Het is aan De Kwaadsteniet toch ook wel bekend, dat de kiesverenigingen niet meer mogelijkheden hadden wegens het feit, dat aan de top vrijwel uitsluitend dissidenten geplaatst waren?

Er is heel wat voor nodig om kiesverenigingen tot dergelijke verschuivingen te brengen. Ik herinner me, dat na de overdracht van Nw. Guinea aan Indonesië door de kiesverenigingen ook wijzigingen werden aangebracht. Men was toen erg verontwaardigd over de manier waarop Nederland Nw. Guinea had prijsgegeven. Als tegenstemmer onderging ik het lot erg laag geplaatst te worden. De kiesverenigingen be-

stelden echter anders. De hoog geplaatste dr Bruins Slot duikelde vele plaatsen naar beneden.

Ben van Kaam schreef dan ook in „Bruins Slot... en ik was gelukkig”: „Maar zijn houding in de Nieuw-Guinea-Crisis heeft Bruins Slot wel zijn politieke kop gekost.”

„Met het vertrouwen van het A.R.-volk was het na de Nieuw-Guinea-crisis snel gebeurd, zo bleek uit de lage plaats op de kandidatenlijst, die hij van de kiesverenigingen kreeg.”

Ben van Kaam spreekt in dat verband over de „wraak van de kiesverenigingen”. Geheel ten onrechte. Zowel bij de Nieuw-Guinea-crisis als nu hebben de kiesverenigingen een volkomen geoorloofd gebruik van hun bevoegdheden gemaakt. Dr Bruins Slot trok dan ook de enig juiste conclusie. Hij trok zich terug. Zijn schoonzoon Scholten schijnt deze wijsheid echter niet te bezitten, inaar blijkt te speculeren op voorkeurstemmen.

Niet bij brood alleen

Een ander symptoom van het toespitsen der tegenstellingen is de oriëntatie van de werkgroep „Niet bij brood alleen”. Een groep, die zich zeer kritisch opstelt tegenover het

kabinet-Van Agt en van de minister-president zelf helemaal niets moet hebben.

Volgens voorzitter v. Westrate vervult deze werkgroep zowel de functie van bezinnings- als pressiegroep. N.B.B.A. is de horzel in het C.D.A. Dat voorspelt niet veel goeds. Horzels zijn zeer kwaadaardige vliegen. In het geschrift „Daar gaat het om”, heeft de werkgroep getracht de gedachten over de gewenste koers van het C.D.A. uiteen te zetten.

Sommige artikelen in dat geschrift laten zien, dat er meer aan de hand is dan een mindere waardering van het kabinet-Van Agt of zelfs een verschil in beoordeling van kernbewapening of uiteenlopende economische opvattingen.

In het artikel „Adam, waar is uw Eva? Eva, waar is uw Adam?” laten de schrijvers duidelijk hun sympathie voor de moderne theologie zien.

Men voelt zich verwant met de theologieën die de bevrijding van de mensen benadrukken.

„Wanneer vrouwen zich vandaag willen laten aanspreken door het Evangelie zullen zij het eerst moeten „vertalen”, eenvoudigweg omdat zij er niet (meer) in voorkomen.” De feministische theologie wordt erin verdedigd.

Ook het Nieuwe Testament, zo

wordt opgemerkt, kent discriminerende passages over de vrouw.

Aantjes geeft in een artikel weer zijn opvatting over Matth. 25 ten beste, die bedenkelijk dicht bij de theologie van de goede daad zit. Overigens bevat het geschrift „Daar gaat het om” gelukkig ook verschillende artikelen, die zeer de moeite waard zijn en ter dege geschikt om ons tot zelfonderzoek te brengen.

Comité

A.R. Christen Democraten 1980

Als een soort tegenhanger van N.B.B.A. is voor enkele maanden verschenen het Comité A.R. Christen Democraten 1980.

Prof. Runia is van oordeel dat de brochure van deze groep sterk polariserend is. De „anderen” met wie men het niet eens was, werden duidelijk in een bepaalde hoek gedrongen en in feite afgeschreven.

Dit Comité drukt zich inderdaad nog al scherp uit, maar het is bepaald niet de bedoeling de „anderen” af te schrijven. Er wordt in de brief aan de leden van de A.R. Partijraad dan ook de hoop uitgesproken, dat door deze brief een discussie op gang gebracht zal worden. Dit Comité heeft nl. de indruk gekregen, dat de „anderen” hen afgeschreven hadden.

De kans op een gedachtenwisseling lijkt echter niet groot. Partijvoorzitter De Boer neemt in een kribbig artikel in Ned. Gedachten niet eens de moeite serieus op de bezwaren in te gaan. Terwijl hij zich tegenover de werkgroep „Niet bij brood alleen” altijd vriendelijk en ook positief opstelt, blijkt hij met dit Comité zelfs geen gesprek te kunnen voeren.

De A.R.-partijvoorzitter blijkt nog steeds niet te beseffen, dat het vertrouwen van velen in de leiding van de partij diep geschokt is. Zelfs het bedanken van tienduizenden leden voor de A.R.P. heeft hem blijkbaar niets gezegd.

Hetzelfde geldt voor de vaststelling van de lijst van Kamerkandidaten.

Misverstanden

In een gepolariseerde groep ontstaan gemakkelijk misverstanden, omdat men elkaar steeds minder begrijpt.

Een voorbeeld daarvan is te vinden in de kritiek van het Friesch Dagblad op het Com. Chr. Dem. 1980. Deze anders nog al nuchtere krant meent, dat de A.R. Chr. Dem. 1980 na de fusie op 11 okt. in de richting wil gaan van een federatie tussen C.D.A. en V.V.D.

Men grondt dit op het feit, dat het Comité bepleit, dat het huidige kabinet inzet van de verkiezingen wordt en dat er voor de verkiezingen door het C.D.A. een stembusakkoord met de V.V.D. gesloten wordt.

De brief van het Comité spreekt zich daarover helemaal niet uit! Deze brief gaat over het optreden van het Partijbestuur.

Wel wordt hierover gesproken in een artikel van de heer Gosker, dat als bijlage is toegevoegd. Echter onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat de schrijver voor dit stuk verantwoordelijk is. Het Comité acht dit artikel wel geschikt als discussiestuk.

Maar ook de heer Gosker drukt zich wat genuanceerder uit, dan het Friesch Dagblad meldt. Hij schrijft er geen bezwaar tegen te hebben, als het kabinet-Van Agt inzet van de verkiezingen zou zijn. Daarover zou zich dan echter ook de V.V.D. moeten uitspreken.

Men kan daar toch moeilijk uit konkluderen, dat men naar een federatie met de V.V.D. wil. Gosker zelf schrijft ten overvloede nog, dat dit zeker niet betekent, dat eens en voor altijd voor de V.V.D. als coalitiepartner gekozen wordt.

Even dwaas is de conclusie, dat het Comité een lans zou breken voor een tweedeling in de politiek, enerzijds C.D.A. en V.V.D. en anderzijds de linkse partijen.

Voor een tweedeling in de politiek zijn velen, en terecht, bevreesd.

Van Houwelingen wees daarop in een interview met H.P. van 1-5-'80. De positie van het C.D.A., zo merkte hij op, wordt beïnvloed door de mogelijkheid van een progressief

meerderheidskabinet van P.v.d.A. en D.66. Dan krijg je een soort natuurlijke tegenhanger nl. een rechts blok van C.D.A. en V.V.D. Ik vind het onaanvaardbaar, dat het C.D.A. hier in een soort rechts bondgenootschap zou belanden. Een tweedeling van de nederlandse politiek is ongeveer het ergste wat het land kan overkomen, zo denken zij, die zichzelf de progressief denkenden van het C.D.A. vinden.

Met Van Houwelingen zou ik een tweedeling van de nederlandse politiek een ramp vinden. Maar het is ook helemaal niet de bedoeling van de A.R. Chr. Dem. 1980. Het valt ook in het artikel van Gosker niet te lezen.

Juist bij de A.R. Chr. Dem. 1980 is de vrees aanwezig, dat de „anderen” aansturen op een tweedeling, waarbij C.D.A. en P.v.d.A. en D.66 het linker blok moeten vormen.

De dissidenten hebben door hun houding in elk geval de indruk gegeven, dat zij tot elke prijs met de socialisten willen samenwerken. Zelfs een volstrekt onredelijke houding van de P.v.d.A. bij de kabinetsformatie heeft hen van deze voorkeur niet kunnen afbrengen.

Een christelijke partij behoort zich vrij op te stellen zowel tegenover liberalen als socialisten.

(wordt vervolgd)

boekbespreking

Jeruzalem.

Colin Thubron.

Time-Life Inc. Amsterdam.

200 pagina's. Prijs f 41,50.

Zelden heb ik een boek in handen gehad dat me vanaf het eerste moment zo heeft gefascineerd als het boek van Colin Thubron over Jeruzalem. Het boek, dat exact 200 pagina's telt — in groot formaat —, is uitgekomen bij de Time-Life uitgeverij combinatie te Amsterdam; het is een van de delen in hun „Steden”-serie.

Voor wie, zoals ik zelf, meerdere malen de stad heeft bezocht, is het een boek dat steeds — in woord als in beeld — de atmosfeer van het hedendaagse Jeruzalem weergeeft, zoals je dat herinnert. Voor wie nog nooit in Israël geweest is is het helemaal niet moeilijk, dunkt me, om in de ban te komen van deze stad. Wie dus al in Jeruzalem geweest is mag dit boek niet missen, evenmin als degene die „volgend jaar in Jeruzalem” hoopt te zijn.

Thubron is een Engelsman die lange tijd in de stad heeft gewoond en melding maakt van zijn wandelingen door de stad, maar ook van zijn gesprekken met vrome Joden, Armeense of Koptische monniken, en Moslims. Kortom, ook het Jeruzalem dat je niet meteen vanaf je eerste voetstap binnen „Sions muren” opmerkt komt, vaak in poëtische taal, op je af.

De geschiedenis van Jeruzalem, het Joodse, Byzantijnse, Islamitische verleden, krijgt een plaats, maar ook het leven in de verschillende wijken van de stad. Een aantal

„beeldverhalen” toont de devotie van eerbiedwaardige Joodse mannen in Mea Sjeirim, maar ook de vroomheid van Franciscanen, Abesijnen en Grieken.

Uit de tekst wordt duidelijk dat Thubron geen intens-christelijke levensovertuiging heeft; veeleer lijkt hij geïntrigeerd door het verschijnsel van de godsdienstigheid, zoals dat in Jeruzalem zo ampel wordt gedemonstreerd. Waar ik mij op geestelijk gebied niet bijzonder aan hem verbonden voel, heeft hij mij — net als ongetwijfeld vele andere lezers — aan zich verplicht door me mee te nemen naar onbekende plekken op de tempelberg, waar het Islamitische verleden naar voren komt, naar de onderaardse ruimten die pas in de vorige eeuw (her)ontdekt zijn, naar de tunnel die door koning Hiskia aangelegd is en andere boeiende plekjes in de stad, die ik fascinerender acht dan enig andere stad die ik ooit bezocht.

Uit deze recensie zal blijken dat ik enthousiast ben over de stad; evenzeer ben ik het over dit boek. Samen met het (niet vertaalde) andere boek dat Thubron over de stad schreef en met de onvolprezen Israëlgids van Zeev Vilnay hoort een aanstaand Jeruzalemganger dit boek te hebben gelezen. Als ik het al niet had, zou het een boek zijn dat ik graag kado kreeg!

P. J. van Kampen

kerknieuws

Zeist — Scriba: W. Jansen, Griffenstijnseplein 18, telef. 03404-18128, 3704 BG Zeist.

Amstelveen — Vanaf 15 september is scriba C. J. Stahlie, Herman de Manlaan 11, tel. 02975-63909, 1422 GL Uithoorn.

Ds D. K. Smit — Vrijdag 3 oktober a.s. hoopt ds D. K. Smit, em. pred. te Dalfsen, zijn 25-jarig ambtsjubileum te vieren.

Georganiseerd door de kerken van Dalfsen. De receptie duurt van 19.30-ceptie gehouden in het (nieuwe) kerkgebouw (u weet wel, dat in mei j.l. geopend is), Polhaarweg 36 te Dalfsen. De receptie duurt van 19.30-21.30 uur. Daarna is er nog een korte bijeenkomst (voor genodigden).

Preekconsent — De regio Arnhem heeft preekconsent verleend aan:

P. J. H. Krol, IJsselstraat 127, 7333 HL Apeldoorn, tel. 055-418093; en aan W. Smouter, IJsselstraat 105, 7333 HL Apeldoorn, tel. 055-410219.

Langerak — Intrede ds Louwerse. Na precies een jaar vacant te zijn geweest mocht de gemeente van Langerak op zondag 14 september 1980 haar nieuwe predikant ds W. H. Louwerse ontvangen.

In de morgendienst werd hij bevestigd door ds O. Mooiweer van de gemeente Enschede. Uitgaande van het Schriftwoord Johannes 17:3, door hem getypeerd als een centraal moment in het hogepriesterlijk gebed bedienende hij Gods Woord, met aan het slot de taakstelling voor ds Louwerse: verdiept U zich in Gods Woord en wijst de gemeente de zaken aan.

Aan de gemeente de opwekking: ontvangt deze dienaar uit Gods Hand.

In de middagdienst deed ds Louwerse zijn intrede. Zijn tekstkeuze was 1 Tim. 3:14-16 en bracht hij Gods Woord onder het thema: wat heeft de Kerk te bieden?

Na de dienst voerden in het kort het woord: Burgemeester De Groot namens de gemeentelijke overheid; Ds Van Atten als consulente en namens de Regio br. Pruis namens de K.R. van Hengelo; Ds Mooiweer als bevestigster en namens Enschede-Zwolle; de oud-pastor van Langerak Ds Amelink en tot slot br. A. v. Middelkoop als praeses van de K.R. In een kort woord bedankte Ds Louwerse alle sprekers voor hun goede woorden.

Ds A. Beeftink — Bevestiging en intrede op zondag 29 juni 1980. Het Kerkblad van IJsselmuiden meldt het volgende:

Wie beide diensten heeft meegemaakt moet wel duidelijk geworden zijn in welke ernstige tijden wij leven, omdat zowel de bevestigster, ds C. Bakker uit Enschede, als de bevestigde, ds A. Beeftink, die in de middagdienst intrede deed de gemeente wezen op het zich gereed maken voor en bedacht te zijn op de wederkomst van de Here Jezus.

Beiden accentueerden het werk van de ambtsdrager: de primus inter pares, de eerste onder zijns gelijken naar de woorden van ds C. Bakker, die tot tekst had Matth. 24:45-47: het trouwe en verstandige beheer van de genade met haar Here. Daarbij wees ds Beeftink erop, dat veel dingen erop duiden, dat wij dicht bij de eindtijd leefden, met name het oprollen van het fundament van de samenleving: het gezin en het volgen van eigen willekeurige lust, terwijl ook de terugkeer voor Israëlieten naar het beloofde land ons met het oog op de eindtijd niet moest ontgaan.

Om in zulk een tijd als waarschuwer te fungeren voor het komende oordeel des Heren, was een moeilijke opgave, want zelfs veel christenen willen hier niet van horen.

Globaal genomen is de houding van de hoorders niet anders dan in de dagen van Noach — vrolijk leven — brood en spelen — trouwen, maar dan — en daar gaat het om — los van God: volkomen op zich zelf gericht, maar zoals Noach zich niet van de wijs liet brengen door de afwijzende en de hem bespottende houding van zijn hoorders, maar voortgang aan zijn „dwaze” taak een waterdicht schip te bouwen op het droge, zo moet ook nu de prediker met te meer klem voortgaan met de „dwaasheid” van het evangelie aan te wijzen, de enige ark des behouds: Jezus Christus. Het gaat er dan niet alleen om gered te zijn, maar ook gered (1 letter, verschil) te zijn en niet zoals de mensen in Noachs tijd door het oordeel overvallen te worden.

Hoe moet de gemeente op die Dag des Heren voorbereid worden? De voorbereiding van de gemeente voor die toekomstige ontmoeting met haar Here — wij keren even terug tot de morgendienst — moet met name geschieden door de prediker, die in trouw, met de inzet van zijn volle persoon, en met verstand uitdeler behoort te zijn van de menigerlei genade Gods. Hij moet rekening houden met de geaardheid van de gemeente en zeker niet in hardheid optreden.

Slechts een goede beheerder mag rekenen op zijn loon: straks met Christus regeren over alle schepselen.

Wat bijzonder opviel in de preek van ds Beeftink was, dat deze er op wees, dat de afmetingen van de deur van de ark niet in de Schrift stond aangegeven om er op te duiden, dat de deur des behouds groot genoeg was voor wie dan ook naar binnen wilde. Wie wil kan door Jezus worden gered. De tekst, die A. Beeftink voor deze intree gekozen had was Matth. 24:37. Deze preek werd door velen aangehoord, onder wie een tweetal ouderlingen uit de hervormde kerk en een viertal afgevaardigden van de chr. geref. kerk van Kampen.

Ook moet de regio Kampen zich hebben laten vertegenwoordigen, terwijl ook leden uit de vorige gemeente(n) werden opgemerkt.

P.S. Dit stukje is door omstandigheden erg laat in onze handen gekomen.

P.J.v.K.

Jeugdwerkdag met praktische informatie

De informatiedag voor het jeugdclubwerk, die zaterdag 30 augustus in Apeldoorn gehouden werd, is voluit een **werk-dag** geworden. Er vielen op deze dag geen diep borende toespelingen te verslaan, maar er is zeer praktisch, strikt op het jeugdclubwerk gericht, gewerkt. Dat komt ook precies overeen met de opzet van deze dag. Het initiatief ervoor werd namelijk genomen op de Ontmoetingsdag in Zutphen van 26 april j.l. In een van de nevenprogramma's waren daar verschillende mensen bijeen, die zich met dit jeugdclubwerk bezig houden. Daar werd de behoefte gevoeld om onderling eens te vergelijken hoe ieder dat werk doet, om er mogelijk nog wat van op te steken. Met name vanuit kleinere gemeenten kwam deze vraag, waar het dikwijls een of twee mensen zijn die in dit werk pionieren.

Enquête

Op de informatiedag van 30 augustus vertelde Freek Solle uit Zwolle, één van de organisatoren, een en ander

over de uitslag van de kleine enquête die te Zutphen gehouden is. Een opmerkelijke uitkomst daarvan was, dat in het hele land onder de term 'jeugdclubwerk' praktisch hetzelfde wordt verstaan. Het gaat om groepjes van tien tot twaalf kinderen, ongeveer evenveel jongens als meisjes, met twee of drie leiders. Eens per week of één keer in de twee weken komen deze groepen bijeen voor een avond die uit twee delen bestaat: eerst de bijbelstudie en daarna een ontspanningsgedeelte. Soms is dit een verwerking van het besproken bijbelgedeelte, soms staat het er ook los van. De leeftijd van de kinderen varieert. Soms wordt er al bij tien jaar begonnen, soms bij een jaar of twaalf, en de club duurt ongeveer tot het moment dat de kinderen naar de zelfstandige jeugdvereniging kunnen gaan. Freek Solle noemde het verder een merkwaardige uitkomst, dat 98 procent van de ondervraagden meende, over het eigen werk niets te kunnen vertellen dat voor anderen interessant is, terwijl eveneens 98 procent meende van anderen wel iets te kunnen leren dat voor hen belangrijk is.

Presenteer je onderwerp

De hele ochtendvergadering was gewijd aan de vraag: hoe presenteer je op de jeugdclub je onderwerp. De heer J. A. Scheltens uit Apeldoorn, die in het dagelijks leven veel cursussen op computergebied geeft, gaf een overzicht van elf glasheldere, en voor de meeste van de 75 deelnemers geheel nieuwe presentatiemethoden. Om daar in dit artikel toch iets van door te geven, hier een methode die de deelnemers in groepjes zelf moesten uitproberen.

Een bijbelgedeelte wordt eerst ingeleid, en men laat iemand het voorlezen. Dan worden er kaartjes doorgegeven, waarop telkens één trefwoord uit het bijbelgedeelte of het onderwerp geschreven staat. Dan worden de kaartjes open op tafel gelegd, en de opdracht luidt aan elk groepje om een eigentijds verhaal te maken, dat ook deze trefwoorden bevat. Doel van deze methode is om het bijbelgedeelte concreet, voor ons leven van vandaag te maken. Een gelijkenis, of een geschikt gedeelte uit de brief van Jacobus, of een verhaal uit het Oude Testament is hier bijvoorbeeld geschikt voor.

Op deze informatiedag werd bij wijze van voorbeeld gewerkt met de gelijkenis van de barmhartige samaritaan, waarbij de trefwoorden waren: 'ongeluk', 'wachten', 'angst', 'redder', 'verzorgen' en 'hartverwarmend'.

Deze methode valt te verdiepen, wanneer je in één oudere groep, of als vervolg op de hier beschreven versie, op de kaartjes woorden schrijft die niet zozeer trefwoorden zijn uit de gelijkenis zelf, maar woorden die te maken hebben met de achtergrond of bedoeling van het bijbelgedeelte. De groepen moeten er dan over praten waarom nu juist deze trefwoorden zijn gekozen. Zo hoeft je als inleider de betekenis van een bijbelgedeelte niet expliciet uit te leggen, maar je kunt het de deelnemers suggereren, waardoor ze er zelf meer mee bezig zijn. Bij de gelijkenis van de barmhartige samaritaan bijvoorbeeld stond er op de kaartjes: 'ver van mijn bed', 'eigen schuld', 'grote mensen gaan voor', 'mijn vader betaalt belasting' en 'ben ik niet geschikt voor'.

Nog een globale indruk van een paar andere methoden:

— De inleider vertelt de helft van een verhaal naar aanleiding van een bijbelgedeelte, en de groepen maken het verhaal af. Zo is mischien het bekende probleem op te vangen, dat de clubleden elk voor zich wel creatief zijn, maar de groep als geheel niet.

— Twee inleiders houden vóór de groep een — voorbereide — discussie over een onderwerp, zonder tot een conclusie te komen. De groep maakt aantekeningen, en probeert erover door te praten en wel tot een conclusie te komen.

— Een heel radicale methode: houd een inleiding over een onderwerp, maar verdedig daarbij een mening, tegenovergesteld aan je eigen opvatting. Deze methode natuurlijk alleen bij een groep die dat aan kan, en die bijvoorbeeld wat in beweging gebracht moet worden.

Het boekje 'Kreatieve Bijbelstudie' van Ada Lum en Ruth Siemens beschouwde de heer Scheltens min of meer als een 'must' bij de voorbereiding. Het is een uitgave van Telos en kost f 9,90.

De inleider besloot met de stelling: „Hoe je het ook doet, Bijbelstudie zonder meer is niet zinloos, maar mist zijn doel! Laat het eind altijd zijn: wat betekent dit gedeelte voor mij?”

Hoe pak ik het aan?

In het middagprogramma werden er nog meer praktische tips uitgewisseld. Zo liet de Christelijke Gereformeerde Jongeren Organisatie weten, dat er in het jeugdwerkcentrum Bastion, Robijnstraat 10, 7314 JC Apeldoorn, een informatiepakket te krijgen is. Ook werd er gewezen op schetsen van de H.G.J.B. (Geref. Bond) en het L.C.G.J. (Gereformeerd), beiden te Driebergen.

's Middags werd er ook over de organisatorische aanpak van het werk gesproken. Een punt van belang blijkt daarbij het motiveren van de ouders, die niet altijd het belang zien van dit werk als voorbereiding op de zelfstandige jeugdvereniging. Iemand merkt op, dat het hele werk van de medewerking van de ouders afhankelijk is. Maar daar gaat Freek Solle scherp tegen in. „Als er jeugd van twaalf jaar en ouder is, dan moet daar gewoon voor gewerkt worden”, zo stelt hij, en dan zal de deelname moeten worden gestimuleerd door het enthousiasme van de kinderen zelf. Als iemand opmerkt dat hij meermalen heeft meegemaakt, dat ouders hun kinderen op de bewuste avond thuis laten oppassen, komt de spontane reactie uit de zaal: „Ja, dan wordt het tijd voor huisbezoek!”

Volgend jaar

Unaniem zijn de deelnemers van oordeel, dat er een vervolg op deze dag moet komen. In de pauze waren zelfs mensen te horen, die zeiden: ik heb jaren op een dag als deze gewacht. Een enkeling dringt erop aan, dat er

een comité zal komen dat voor eigen schetsen gaat zorgen, maar daar is de vergadering als geheel het niet mee eens. Geen nieuwe bond, geen werk opzetten dat al voldoende gebeurt, maar wel elkaar helpen op een jaarlijkse bijeenkomst, zo is men van mening.

Het ligt dan ook in de bedoeling om volgend jaar weer zo'n dag te organiseren, na de vakantie en aan het begin van het nieuwe seizoen. Waarschijnlijk zal het licht dan meer vallen op het tweede deel van de clubavond, en wat je daarmee kunt doen. Van de kant van kleine gemeenten werd nog het verzoek gehoord of gemeenten die een jeugdkamp organiseren er eens over willen denken om daarvoor ook de jeugd uit andere gemeenten uit te nodigen. Te denken zou zijn aan naburige kleinere gemeenten of gemeenten in de omgeving waar het kamp gehouden wordt.

Het contactadres van deze informatiedag, waar ook suggesties voor de volgende informatiedag welkom zijn, en waar tevens wordt gewacht op mensen die volgens jaar mee willen werken, is: G. J. Schalen, Kervelstraat 26, 7322 PW Apeldoorn, tel. 055-664291.

Eindhoven — Samenwerking met de Chr. Gereformeerden. We citeren uit het Eindhovens kerkblad:

Eind 1978 hebben een tweetal broeders (1 NGK en 1 CGK) aan de kerkeraden voorgesteld een duidelijk herkenbare stap te doen op de weg naar verdere éénwording van beide gemeenten.

Dit voorstel heeft ertoe geleid dat beide kerkeraden hebben besloten een aantal regels vast te stellen waaraan zij zich gebonden achten en deze regels te publiceren in de Kontaktsleutel. Een aantal van deze regels betreffen reeds eerder gedane mondelinge afspraken tussen beide kerkeraden. Enkele zijn geheel nieuw.

Beide kerkeraden spreken de hoop uit dat deze afspraken zullen bijdragen tot het doel waarvoor ze zijn gemaakt, de bevordering van de eenheid tussen de gemeenten.

De volgende regels zijn vastgesteld:

1. Minimaal eenmaal per maand kanselruil.
2. Integratie van katechetisch onderwijs.
3. Bij beroepingswerk heeft de zusterkerk een adviserende stem, daar de predikant een belangrijke plaats heeft in de samenwerking tussen de kerken.
4. Een eventueel besluit om een pastoraal werker aan te stellen zal in overleg worden genomen.
5. De beide kerken zullen elkaar informeren over zaken, die zich daartoe lenen, als: wijzigingen in de eredienst, hulpprojekten, financiën enz.
6. Samenwerking van de diakenen met betrekking tot maatschappelijke hulp.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

7. Waar nuttig als één kerk naar buiten optreden. Dit houdt uiteraard in, dat ook een gezamenlijk standpunt wordt ingenomen.
8. Uitgave van een gezamenlijk mededelingenblad en een gezamenlijk jaarboekje of een gezamenlijke Gemeentegids.
9. Als kerkeraden tenminste tweemaal per jaar gezamenlijke bezinningsvergaderingen beleggen.
10. Regelmatig viermaal per jaar gekombineerde moderamenvergaderingen houden.
11. Elkaar informeren over regionale vergaderingen van beide verbanden.
12. Uitbreiding van preekplaatsen gezamenlijk doen.

Ned. Geref. Kerken en Chr. Geref. Kerken van Rotterdam e.o. — „Campingevangelisatie: een buitenkansje”. Het is vaak zo moeilijk „zomaar” in je omgeving over het evangelie te spreken. Een mogelijkheid daartoe ligt in het campingevangelisatie- en -recreatiewerk. Dit jaar alweer voor de vierde keer is er in de zomervakantie evangelisatiewerk gedaan op de camping in

Goedereede (Z.H.). Er wordt gewerkt met drie teams van jonge mensen en teamouders, die geïnspireerd door de liefde van onze Here Jezus Christus, het fijn vinden twee weken van hun vakantie hiervoor te mogen geven.

Het werk houdt globaal het volgende in: elke dag kinderclub, verder activiteiten voor tieners en ouderen, waarin het evangelie centraal staat en diverse mogelijkheden tot ontspanning. Ook is er een kampkrant, door middel waarvan ook contacten kunnen worden gelegd.

In de afgelopen jaren is gebleken, dat op deze manier met diverse campingbewoners fijne, persoonlijke contacten kunnen worden gelegd, vooral omdat er veel vaste gasten op de camping bivakkeren. Met een aantal van hen is een goede relatie ontstaan, en ook worden er het hele jaar door avonden voor belangstellende tieners gehouden.

Dit werk vraagt van de medewerkers veel inzet en vertrouwen in onze God, maar Hij geeft ook veel zegen op het werk.

Voor meer inlichtingen: Albert Vink, tel. 010-502519; Koos van Aller, tel. 010-226477.

De Raden van de Ned. Geref. Kerken te Dalfsen en Zwolle delen U mee dat hun em. predikant

ds. D. K. Smit

25 jaar geleden bevestigd werd in het ambt van dienaar des Woords. Van deze 25 jaar heeft hij ook enkele in onze gemeenten mogen arbeiden. Aan deze arbeid denken wij met dankbaarheid terug.

Zijn bevestiging tot predikant vond plaats op 17 juli 1955. Omdat aan het jubileum op 17 juli j.l. vanwege de vakantietijd geen bijzondere aandacht geschonken kon worden, werd besloten dit later te doen.

Ieder die ds en mevr. Smit wil gelukwensen met dit ambtsjubileum wordt uitgenodigd dat te doen tijdens een ontvangst op vrijdag 3 oktober a.s. van 19.30 tot 21.30 uur in het gebouw van de Ned. Geref. Kerk te Dalfsen, Polhaarweg 36.

Voor de raad van Dalfsen:

H. Bollemaat, pr. h.t.

H. J. Stokvis, scriba h.t.

Voor de raad van Zwolle:

Z. G. van Oene, pr. h.t.

P. Bruintjes, scriba h.t.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan, 71,
2104 VC Heemstede, tel.
023-285825.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

Zelfs een gratis Vredeskran-
kost veel geld.

Helpt u mée dat te betalen?

giro 4173 827 tnv Stichting Bijbel&Vredesvraagstukken, Bussum

Besteladres voor de krant: Postbus 1846, 1200 BV Hilversum ds. J. Bouma, ds. H. de Jong, ds. O. Mooiweer, ds. C. P. Plooy, J. P. M. Rietkerk, ds. J. C. Schaeffer, A. Sneep, prof. dr. A. Troost, ds. G. J. Vrijmoeth en P. C. van Wijk bevelen kennisname van de inhoud van Shalom '80 aan.

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven en binnenkort uit te geven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

Administratie Opbouw,

Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
- ex. Dr. D. Holwerda, Ds. G. Janssen, Rev. Don. A. Codling en Ds. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente à f 2,50
- ex. Ds. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
- ex. Prof. Dr. B. Goudzwaard, Ds. H. de Jong en Prof. Dr. Ir. E. Schuurman, Het kernwapenvraagstuk (48 pag.) à f 2,50
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—
(De beide laatste uitgaven verschijnen binnenkort.)

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

P.S. Van de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente” is nog slechts een beperkt aantal exemplaren aanwezig.